

14. Васильев А. Н. Следственная тактика / А. Н. Васильев. – М. : Юридическая литература, 1976. – 200 с.
15. Антипов В. П. Следственные версии и планирование расследования / В. П. Антипов. – М. : Воен. ин-т, 1978. – 128 с.
16. Криминалистика : учеб. пособие / И. С. Андреев, Г. И. Грамович, Н. И. Порубов ; под ред. Н. И. Порубова. – Мн. : Вышэйшая школа, 1997. – 337 с.
17. Ратинов А. Р. Вступительная статья / А. Р. Ратинов // Следственные версии. Криминалистическое исследование : Перевод со словацкого / Пещак Я. ; Под ред. : Ратинов А. Р. (Вступ. ст.) ; Пер. : Ларин А. М. – М. : Прогресс, 1976. – 226 с.
18. Филиппов А. Г. О понятии и сущности первоначальных следственных действий / А. Г. Филиппов // Труды ВНИИ МВД СССР. – М., 1970. – № 16. – С. 44.
19. Лузгин И. М. Методологические проблемы расследования : монография / И. М. Лузгин. – М. : Юрид. лит., 1973. – 216 с.
20. Арцишевский Г. В. Выдвижение и проверка следственных версий / Г. В. Арцишевский. – М. : Юрид. лит., 1978. – 104 с.
21. Архів Стахановського міського суду Луганської області. Справа № 1-433/11/1231.
22. Соловьев А. В. Общеположения методики расследования преступлений, совершенных в сфере организованной преступности / А. В. Соловьев // Проблемы повышения качества следствия в органах прокуратуры : сборн. – Саратов, 1994. – С. 20–24.
23. Криминалистика. Криминалистическая тактика и методика расследования преступлений : учебн. / под ред. В. Ю. Шепитько. – Х. : Одиссей, 2001. – 528 с.

УДК 343.982.325

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАРКООБІГУ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС

Любчик Віктор Борисович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
(Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

Ноздрін Дмитро Олександрович,
кандидат юридичних наук,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
(Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

У статті визначаються елементи оперативно-розшукової роботи щодо виявлення та протидії нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. На підставі аналізу практичної діяльності, результатів особистого дослідження автором пропонується власне бачення підходів щодо організації роботи оперативних підрозділів у протидії даному виду злочинів.

Ключові слова: реалізація оперативних матеріалів; джерела оперативної інформації; оперативний пошук.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ НАРКООБОРОТУ ОПЕРАТИВНЫМИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯМИ ОВД

Любчик Виктор Борисович,
кандидат юридических наук,
доцент кафедры оперативно-розыскной деятельности
(Одесский государственный университет внутренних дел,
г. Одесса, Украина)

Ноздрин Дмитрий Александрович,
кандидат юридических наук,
доцент кафедры оперативно-розыскной деятельности
(Одесский государственный университет внутренних дел,
г. Одесса, Украина)

В статье определяются элементы оперативно-розыскной работы по выявлению и противодействию нелегальным источникам изготовления и сбыта наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров. На основании анализа практической деятельности, результатов личного исследования, автором предлагается собственное виденье подходов относительно организации работы оперативных подразделений по противодействию данному виду преступлений.

Ключевые слова: реализация оперативных материалов; источники оперативной информации; оперативный поиск.

SOME ASPECTS OF COUNTER DRUG TRAFFICKING THE OPERATIONAL UNITS INTERNAL AFFAIRS

Nozdrin D.O.,
candidate of law sciences,
Associate Professor of the Department of operative-search activity
(Odessa State University of Internal Affairs, Odessa, Ukraine)

Lyubchik V.B.,
associate professor of the department of operative-search activity
(Odessa State University of Internal Affairs, Odessa, Ukraine)

The problem of the current state of anti sources of illegal production and sale of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors determined that the number of crimes committed from year to year, and a professional approach to combat this type of crime is not improved. At the same time, the effectiveness of search operations remains low. Based on our analysis, study and collating operational practices BNON operating units to identify sources and combating illegal manufacture and sale of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors and analytical review of scientific sources undoubted relevance, in our opinion, should improve the said direction Work through the synthesis and evaluation of the operational information. Thus, the purpose of this article we saw justification for obtaining, summarizing and objective evaluation information of interest for operational for effective documentation of criminal activity.

According to the guidelines for the organization and implementation of the internal affairs authorities to combat illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances and precursors qualified organization combating crimes of such trafficking, relies on BNON units. In this activity are also attended by all structural units of the police according to their competence provided by applicable law, other legal acts.

Probative value in the criminal proceedings in this category may have other items that somehow point to criminal activity and is a means for its investigation, suspected exposure, namely money, personal notebooks of information of criminal ties, records of illegal business, travel documents, receipts, fake prescription forms to obtain narcotic drugs, other items and documents that may contain information that is relevant to the proceedings. Simultaneously during operative-investigative measures are taken to document aimed at fixing immediate criminal action.

However, experience shows that it is at the investigation stage of criminal proceedings on drug-related crimes is taken adequate measures to establish the source of illegal sales channels and supply of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors, because for a long time does not decrease the number of cases.

Key words: realization of operational materials, sources of intelligence, fast search.

Постановка проблеми. Проблема сучасного стану протидії нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів визначається тим, що кількість скоєних злочинів із року в рік збільшується, а професійний підхід до боротьби з цим видом злочинів не вдосконалюється. У той же час, результативність оперативно-розшукових заходів продовжує залишатися низькою. На підставі проведеного нами аналізу, вивчення та узагальнення матеріалів оперативно-розшукової практики оперативних підрозділів БНОН по виявленню та протидії нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та аналітичного огляду наукових джерел, безсумнівну актуальність, на наш погляд, має вдосконалення зазначеного напряму роботи, шляхом узагальнення та оцінки отриманої оперативної інформації. Отже, за мету нашої статті ми вбачали обґрунтування необхідності здобуття, узагальнення та об'єктивної оцінки інформації, яка представляє оперативний інтерес за для ефективного документування злочинної діяльності.

Згідно з Настановою по організації та здійсненню органами внутрішніх справ боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів організація протидії кваліфікованим злочинам, пов'язаним з таким незаконним обігом, покладається на підрозділи БНОН. У цій діяльності беруть також участь усі структурні підрозділи ОВС відповідно до своєї компетенції, передбаченої чинним законодавством, іншими нормативно-правовими актами.

Актуальність дослідження. Організація діяльності ОВС щодо виявлення та припинення дії нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотиків чи психотропних речовин має ряд послідовних етапів, а саме: збирання, попередня оцінка інформації та її аналітичне дослідження (інформаційне забезпечення аналітичної роботи ОВС); перевірка відомостей, отриманих з інформації; планування заходів по виявленню та викриттю джерел; контроль за належним і своєчасним виконанням заходів; організація взаємодії підрозділів ОВС між собою та з підрозділами інших правоохоронних органів.

Першим етапом цієї діяльності є належна організаційно-аналітична робота, спрямована на збирання, накопичення, оцінку та аналіз інформації про криміногенні процеси, прояви, факти у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. Усебічне та ретельне дослідження такої інформації дозволяє передбачити наявність на території обслуговування нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотиків і психотропних речовин і зробити попередні висновки про це.

З метою зазначеного аналізу вивчають і оцінюють кримінологічну характеристику пов'язаних з виготовленням наркотичних засобів злочинів, осіб, які займаються цією злочинною діяльністю, передусім осіб – суб'єктів незаконного виготовлення та поширення наркотичних засобів, які були притягнуті до відповідальності за вчинення такого наркозлочину. Аналізується також стан діяльності підрозділів БНОН та інших підрозділів органів внутрішніх справ по запобіганню, виявленню та припиненню незаконного виготовлення та поширення наркотичних засобів, а також по усуненню (нейтралізації) криміногенних чинників, що сприяють існуванню та розвитку цієї злочинної діяльності на території обслуговування.

З'ясування кримінологічної характеристики злочинів, пов'язаних з виготовленням і поширенням наркотичних засобів, передбачає вивчення кількісних та якісних показників їх вчинення, використання технічних та інших спеціальних засобів, інших ознак, що характеризують злочинні прояви, а саме: місця, часу, способу, обстановки їх вчинення; структури й динаміки; видів наркотичних чи психотропних речовин, що перебували у незаконному обігу, джерел добування коштів для незаконного придбання вихідної сировини або прекурсорів, обладнання для виготовлення

наркотиків чи психотропних речовин, інших відомостей, що мають значення для отримання детальної інформації про злочин, передусім, щодо джерел виготовлення та поширення наркотиків, з якими він пов'язаний.

Вивчення осіб, що є суб'єктами злочинів, пов'язаних з виготовленням і поширенням наркотичних засобів, передбачає з'ясування особливостей їх дозлочинної поведінки, мотивів і мети вчинення наркозлочину, особистісних якостей, які можуть пояснити обумовлення останнього. Аналіз соціально-демографічних відомостей передбачає вивчення таких ознак, як стать, вік, рід занять, сімейний стан, місце роботи чи навчання, матеріальна забезпеченість та її відповідність заробітку, наявність і характер попередніх судимостей, адміністративних правопорушень тощо.

Стан наукової розробленості проблеми. Окремі питання виявлення та протидії ОВС нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів досліджували в роботах фахівці у галузях оперативно-розшукової діяльності, криміналістики та кримінального процесу. Так, значний внесок у дослідження їх окремих аспектів зробили С.В. Албул, К.В. Антонов, М.Л. Грібов, О.М. Джужа, Е.О. Дідоренко, О.Ф. Долженков, А.В. Іщенко, А.П. Кіцул, Я.Ю. Кондратьєв, В.С. Кузьмічов, Б.Є. Лук'янчиков, В.Б. Любчик, Д.Й. Никифорчук, Д.О. Ноздрін, М.А. Погорецький, Ю.Г. Пономаренко, В.П. Сапальов, О.М. Стрільців, Р.В. Тарасенко, М.С. Шинкаренко та інші науковці.

Мета статті. Адже, метою вбачається розробка конкретних пропозицій щодо виявлення та протидії нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Аналіз діяльності підрозділів БНОН та інших підрозділів органів внутрішніх справ по виявленню та припиненню нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотиків і психотропних речовин передбачає оцінку розстановки сил і засобів, а також обсягу й результативності проведених заходів у цьому напрямку, оцінку впливу запланованих і проведених заходів на рівень, динаміку та структуру даного виду злочинності на території обслуговування. З цією метою аналізують кількість та якість проведених підрозділами міськрайоргану заходів у сфері боротьби з незаконним наркообігом, узагальнюють дані щодо перевірки заяв та повідомлень про злочини по фактах виготовлення та поширення наркотиків чи психотропних речовин.

Інформація про нелегальні джерела виготовлення та поширення наркотиків чи психотропних речовин, діяльність осіб, що підозрюються у причетності до здійснення незаконних операцій з цими засобами і речовинами, а також про факти виявлення тих чи інших наркозлочинів може бути отримана як з гласних, так і з негласних джерел.

Враховуючи специфічні риси незаконної діяльності у сфері обігу наркотиків і психотропних речовин, слід зазначити, що переважна частина значущої інформації може бути отримана, як правило, з негласних джерел у ході здійснення підрозділами ОВС оперативно-розшукової діяльності. Крім цього, необхідну для здійснення аналізу інформацію про стан, структуру та динаміку злочинів, пов'язаних з виготовленням наркотичних засобів, можна отримати при вивченні статистичних звітів про стан злочинності у місті (районі), з ЄРДР, узагальнених матеріалів судів і органів прокуратури, повідомлень громадян, а також з інших доступних джерел. Відомості про осіб-суб'єктів злочинів, пов'язаних з виготовленням і поширенням наркотичних засобів, отримують з документів статистичного обліку, кримінальних проваджень, матеріалів оперативних перевірок, облікових справ на осіб, які відбувають покарання, не пов'язане з позбавленням волі, довідкової картотеки та інших джерел.

Аналізу зібраної інформації передуює її оцінка, яка передбачає визначення надійності джерела, достовірності інформації, її повноти та доцільності застосування у даній роботі. Оцінку інформації, як правило, мають надавати працівники, які безпосередньо її збирали та володіють необхідними даними як стосовно самої інформації, так і стосовно її джерела.

Важливе значення для наступного використання зібраної інформації при проведенні аналітичної роботи має її систематизація, яка полягає в узагальненні за певною логічною послідовністю (залежно від рівня надійності джерел інформації, хронології її отримання тощо), що дозволяє отримати більш системне уявлення стосовно аналізованої злочинної діяльності.

Аналітична робота із зібраною інформацією зосереджується в такий спосіб, щоб у подальшому отримати на її основі висновки стосовно:

а) оцінки стану оперативної обстановки щодо злочинів, пов'язаних з виготовленням та поширенням наркотичних засобів;

б) визначення недоліків діяльності окремих підрозділів та міськрайоргану в цілому по виявленню фактів незаконного виготовлення та поширення наркотичних засобів, а також конкретних заходів щодо усунення цих недоліків;

в) розроблення форм взаємодії підрозділів міськрайоргану між собою та з іншими зацікавленими державними та громадськими організаціями;

г) підготовки та проведення комплексу заходів по виявленню та припиненню діяльності нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотиків і психотропних речовин на території обслуговування.

Окремо мають бути передбачені заходи перевірки неповної інформації та такої, що потребує підтвердження, додаткового з'ясування.

Заходи, що мають бути реалізовані на підставі аналізу діяльності по виявленню та припиненню дії нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотиків, потрібно передбачити в плані роботи міськрайоргану або підрозділу БНОН. Заходи плану мають відповідати висновкам аналізу та спрямовуватися на реалізацію останніх, враховувати кримінологічну характеристику наркозлочинів та осіб, які їх скоїли, інші дані, що характеризують оперативну обстановку за відповідними її напрямками.

Взаємодія підрозділів міськрайоргану внутрішніх справ щодо виявлення та припинення дії нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів дає змогу досягти кращих результатів у запобіганні, виявленні та припиненні злочинів даної категорії, забезпечує цілеспрямованість і наступальність заходів щодо протидії незаконному наркообігу.

Серед основних форм взаємодії у сфері виявлення та припинення дії нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів і загалом протидії незаконному їх обігу доцільно виділити:

1) Спільну розробку і проведення комплексних заходів профілактичного та оперативно-тактичного характеру;

2) Спільне планування окремих заходів, зумовлених динамікою змін в оперативній обстановці, зокрема щодо виявлення і припинення дії нелегальних джерел наркотиків;

3) Забезпечення надання необхідної допомоги підрозділу БНОН структурними підрозділами органів внутрішніх справ у проведенні заходів по виявленню та припиненню діяльності нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів;

4) Забезпечення ініціативного виявлення структурними підрозділами осіб, від яких імовірно можна очікувати вчинення злочинів, пов'язаних з нелегальним виготовленням чи поширенням наркотиків чи психотропних речовин, та подальшої передачі цієї інформації зацікавленим підрозділам, передусім підрозділам БНОН.

Основними суб'єктами взаємодії підрозділів БНОН при здійсненні заходів по виявленню та припиненню діяльності нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів є оперативні підрозділи ОВС з блоку кримінальної міліції (карного розшуку, підрозділів протидії злочинам в сфері економіки), оперативні частини установ пенітенціарної служби, де відбувають покарання особи, які вчинили злочини у сфері незаконного обігу наркотиків або, які мають відповідні злочинні зв'язки, а також спеціалізовані оперативні служби ОВС. Співпраця названих суб'єктів спрямована на вирішення завдань стосовно реалізації спільних оперативно-розшукових заходів щодо документування злочинної діяльності осіб,

причетних до виготовлення та поширення наркотичних засобів, виявлення їхніх злочинних зв'язків, спільне проведення заходів по затриманню злочинців, виявлення додаткової інформації про злочинну діяльність підозрюваних.

Обов'язки структурних підрозділів ОВС стосовно взаємодії у виявленні та припиненні діяльності нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів детально передбачені у відомчих нормативних актах МВС України.

Зокрема, слідчі під час розслідування кримінальних проваджень про злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів повинні виявляти осіб, причетних до діяльності нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотиків чи психотропних речовин, а також умови, що спричиняють вчиненню цих злочинів; направляти інформацію (подання) про виявлені передумови до відповідних організацій і установ для їх усунення; виступати з цих питань у засобах масової інформації.

Працівники чергових частин, приймаючи повідомлення від громадян або посадових осіб щодо підготовки, або вчинення злочинів, пов'язаних з виготовленням і поширенням наркотичних засобів, повинні вживати заходів стосовно запобігання та припинення цих злочинів.

Дільничні інспектори міліції виявляють серед мешканців на території обслуговування осіб, причетних до діяльності нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотиків чи психотропних речовин, і передають інформацію про них підрозділам БНОН, сприяють документуванню злочинної діяльності цих осіб.

Безпосередня діяльність підрозділів ОВС щодо виявлення та припинення нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів ґрунтується на аналізі відповідної оперативно значущої інформації. Це можуть бути дані про надходження до незаконного обігу нетрадиційних для даного регіону наркотичних речовин, тривала або масова наявність останніх у споживачів, які не виїжджали для їхнього придбання до інших регіонів, або дані про об'єднання осіб, що раніше займалися виготовленням чи поширенням наркотичних засобів, прагнення з їхнього боку та підготовчі заходи щодо відновлення аналогічної діяльності, поява у них злочинних коштів, придбання нового обладнання, сировини тощо.

Для організації та планування пошукових заходів, спрямованих на виявлення осіб, причетних до виготовлення чи поширення наркотичних засобів, потрібно насамперед чітко окреслити коло джерел, з яких можливе отримання оперативно значущих фактичних даних. Передусім таку інформацію одержують через регулярне вивчення: карток обліку осіб, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; ЄРДР; повідомлень інших оперативних джерел

інформації, підрозділів інших оперативних підрозділів ОВС. Докладніше слід вивчати результати проведення оперативно-розшукових заходів у сфері незаконного наркообігу. Крім даних, що дозволяють виявити конкретних осіб, причетних до такої злочинної діяльності, слід аналізувати й інформацію, що характеризує динаміку змін кримінального середовища, наприклад, систему та характер зв'язків злочинців, які організують і керують виготовленням та поширенням наркотичних засобів.

Отримані в результаті цієї діяльності первинні дані дозволяють більш чітко визначитися з пріоритетними напрямками та об'єктами оперативного пошуку, виробити систему прийомів і методів, спрямованих на отримання та перевірку додаткової інформації, необхідної для виявлення та припинення діяльності нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів.

Основну увагу слід приділяти повідомленням оперативних джерел інформації, оскільки саме через оперативний пошук найбільш вірогідною є можливість безпосереднього контакту з особами, причетними до нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів, їхніми злочинними зв'язками, особами, що тою чи іншою мірою обізнані про таку діяльність. Своєчасне отримання значущих даних зумовлює потребу відповідного орієнтування та спрямування інших суб'єктів оперативно-розшукової діяльності.

Застосування підрозділами БНОН прав, наданих їм законодавством про оперативно-розшукову діяльність, повинно організовуватися з урахуванням специфічних особливостей боротьби з незаконним наркообігом, зокрема високого рівня законспірованості злочинних угруповань. Для виявлення їхньої злочинної діяльності використовують: впровадження у злочинне середовище оперативного співробітника; розвідувальне опитування споживачів наркотиків і психотропних речовин; аналіз оперативної інформації про поведінку збувальників-оптовиків, що перебувають на картотечному обліку в міськрайоргані у зв'язку з виявленням їхніх намірів вчинити злочин у сфері наркообігу; оперативне спостереження за ними, а також за особами, затриманими за поширення таких речовин.

Отримавши попередню інформацію, працівник підрозділу БНОН проводить її оперативну перевірку щодо встановлення відповідності повідомленої інформації реальній дійсності. У процесі такої перевірки збираються інші відомості, що можуть підтвердити отримані дані. Своєчасний збір, перевірка та встановлення нових фактичних обставин надають оптимальні можливості зробити впевнений висновок щодо вірогідності попередніх повідомлень.

За відсутності підстав зробити певні висновки, необхідно продовжити використання всіх наявних у міськрайоргані внутрішніх справ сил, засобів та оперативно-розшукових можливостей, щоб у граничний строк ретельно розібратися з наявною інформацією та мати підстави зробити правильний висновок самому та інформувати керівництво органу внутрішніх справ для прийняття рішення відповідно до отриманої інформації.

З метою викриття злочинної діяльності осіб, причетних до дії нелегальних джерел виготовлення і поширення наркотичних засобів, та отримання фактичних даних, які можуть бути використані, як докази по кримінальному провадженню, оперативні підрозділи ОВС документують цю злочинну діяльність. З цією метою підрозділами боротьби з незаконним обігом наркотиків та іншими оперативними підрозділами здійснюються заходи щодо підтвердження з легальних джерел фактичної інформації стосовно учасників злочинних угруповань або інших осіб, причетних до незаконного обігу наркотиків, їх реальної ролі у злочинній діяльності. Документування та легалізація інформації здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та відомчих нормативних актів, у тому числі із забезпеченням нерозшифрування джерел оперативної інформації та її конфіденційного змісту. Результати оперативно-розшукової діяльності оперативні підрозділи використовують суворо у відповідності до вимог вищезазначеного закону. При документуванні злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків провадять й інші пошукові, адміністративні та кримінальні процесуальні заходи, передбачені чинним законодавством і відомчими нормативно-правовими актами МВС України.

Злочини, пов'язані з нелегальним виготовленням та поширенням наркотичних засобів, відрізняються великою кількістю епізодів, тривалим характером, залученням до їхньої підготовки і вчинення осіб, що займаються переміщенням наркосировини чи готових наркотиків, їхнім виробництвом та реалізацією. Окремі операції такої діяльності, наприклад, придбання чи збереження сировини або готових наркотиків, їхнє переміщення, утворюють самостійний склад злочину незалежно від реалізації кінцевої мети всієї злочинної діяльності.

При реалізації заходів припинення незаконної наркодіяльності важливо ретельно, але швидко наскільки дозволяє час, розробити робочий план їхнього проведення, дослідити зібрані матеріали, визначити їхню достатність для подальшого повного розслідування, забезпечити узгодженість дій задіяних працівників, збереження джерел доказової інформації, встановлення інших осіб, причетних до злочинної діяльності тощо. Суттєве значення при цьому має взаємодія оперативних працівників зі слідством. Зазначені питання враховуються незалежно від того, на якому з

етапів реалізації злочинного умислу прийнято рішення щодо припинення злочинної діяльності (як під час готування до неї, так і після початку безпосереднього вчинення злочину).

Виявлення та припинення функціонування нелегальних джерел виготовлення та поширення наркотичних засобів, встановлення всіх учасників злочину є головними завданнями процесу виявлення та розслідування будь-яких злочинів у сфері незаконного наркообігу. У процесі підготовки до реалізації оперативних матеріалів у процесуальному порядку ще раз перевіряється достовірність і доказовість інформації для прийняття обґрунтованого рішення щодо відкриття кримінального провадження або винесення висновку про списання матеріалів. Це стосується інформації щодо виявлених осіб, які можуть бути свідками по кримінальному провадженню, предметів і документів, які за певних умов стають речовими доказами, місць їхнього незаконного зберігання тощо. На цьому етапі важливо правильно оцінити обсяг та якість зібраних даних, їхню достатність для наступного закріплення тих чи інших епізодів злочину, необхідність вжиття заходів щодо пошуку інших осіб, що можуть володіти інформацією, яка представляє оперативний інтерес. У процесі пошуку предметів, які можуть бути речовими доказами у кримінальному провадженні, слід враховувати, що ними можуть бути не тільки безпосередньо наркотики чи психотропні речовини, а й різні пристрої, що використовуються для їхнього виготовлення, вживання чи розповсюдження, знаряддя вчинення наркозлочину (наприклад, інструменти і пристрої для незаконного виробництва, виготовлення, зберігання, транспортування наркотичних засобів, автотранспортний або інший засіб за допомогою якого, здійснюється їхнє перевезення тощо), речі, на яких могли зберегтися частки цих засобів (сумки, одяг, пакувальний матеріал тощо).

Доказове значення у кримінальних провадженнях даної категорії можуть мати й інші предмети, що так чи інакше вказують на злочинну діяльність та є засобом для її розслідування, викриття підозрюваного, а саме: гроші, цінності, інші речі, здобуті від незаконного наркообігу, особисті записники з відомостями про злочинні зв'язки особи, записами про нелегальний бізнес, проїзні документи, квитанції, підроблені рецептурні бланки на отримання нарковмісних лікарських засобів, інші предмети та документи, в яких може міститися інформація, що має відношення до провадження. Одночасно у ході оперативно-розшукового документування вживаються заходи, спрямовані на безпосередню фіксацію злочинних дій.

Разом з тим, практика свідчить, що саме на стадії розслідування кримінальних проваджень про наркозлочини не вживається належних заходів щодо встановлення джерела збуту та каналів нелегального постачання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів,

через що тривалий час не зменшується кількість фактів незаконного обігу наркозасобів.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що для забезпечення ефективного виконання завдань по протидії нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, обов'язковою умовою є необхідність отримання максимального об'єму інформації, яка представляє оперативний інтерес, її узагальнення та об'єктивне оцінювання за для ефективного документування злочинної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великошин И. И. Предупреждение и раскрытие преступлений, связанных с распространением наркомании / И. И. Великошин. – М., 1990. – 64 с.
2. Методические рекомендации по документированию преступной деятельности изготовителей и сбытчиков наркотиков. – М., 1989. – 18 с.
3. Ковалкин А. А. и др. Деятельность органов внутренних дел по выявлению и предупреждению группового сбыта наркотических средств. Учеб. Пособие / А. А. Ковалкин, Н. С. Хруппа, В. Л. Чубарев. – К., 1993. – 112 с.
4. Білоусов О. І. Оцінка окремих джерел доказів у кримінальному судочинстві / О. І. Білоусов. – К., 1996 – 51 с.
5. Ломако З. М. и др. Використання технічних засобів у діяльності оперативних працівників органів внутрішніх справ по попередженню та документуванню правопорушень / З. М. Ломако, П. Ю. Тимошенко. – К., 1994 – 36 с.
6. Тактика виявлення незаконного перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів: метод. рек. / О. М. Стрільців, В. В. Крижна, В. В. Юсупов, А. Г. Скибінський; за ред. О. М. Джужі. – К.: Київ нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 36 с.
7. Никифорчук Д. Й., Скибінський А. Г., Стрільців О. М., Керевич О. В. Документування та розслідування злочинів, пов'язаних з використанням коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків. Методичні рекомендації. – К.: КНУВС. – 2009. – 40 с.

УДК 343.985:343.144.000.174(477)